

Summary

In memoriam Gerard Helmers (1920-2016)

On August 4th, 2016 Ger Helmers died in Purmerend, the Netherlands, at the age of 96. Although working his entire life at a bank, he was generally interested in nature. Ger was an amateur lepidopterist who specialized in Pyralidae and Crambidae. His network included lepidopterists in The

Netherlands, like Barend J. Lempke, Joop Kuchlein and Bob van Aartsen, and abroad, i.e. Lajos Vári in South Africa. In 1999 he became an associated researcher in the former Zoological Museum of Amsterdam, where he arranged the Indo-Australian Crambidae at genus level, and if possible, even at species level. Even at a respectable age he still continued with the study of Crambidae, which he photographed at home for publications and for a website.

His work is now continued by the Papua Insects Foundation and prepared for presenting on the website www.papua-insects.nl.

Rob de Vos
Naturalis Biodiversity Center
Postbus 9517
2300 RA Leiden
rob.devos@naturalis.nl

Harry van Oorschot, 20 januari 1933 - 28 september 2017

Op 28 september 2017 overleed Harry van Oorschot (figuur 1), 84 jaar oud. Het was een zelfgekozen einde. Zijn geestelijke gezondheid ging al langere tijd achteruit en de gedachte dat hij in een stoel zou zitten wegwijnen, was onverdraaglijk voor hem. Met hem verdwijnt een markante persoonlijkheid.

Geboren op 20 januari 1933 ontwikkelde hij al sinds zijn dertiende een grote hang naar vlinders. Hij kwam echter in het vulkaniseerbedrijf van zijn vader te werken en aan de vlinders kon alleen op vrije dagen en in de vakantie aandacht worden besteed. In de eerste helft of driekwart van de 20e eeuw was de aandacht van de amateurentomologen in Nederland vooral gericht op Nederland zelf, wat ongetwijfeld mede verband hield met beperkte reismogelijkheden. Voor de vlinders was de inventarisatie van de Nederlandse soorten van de zogenaamde Macrolepidoptera, die de honorair gastmedewerker van het Zoologisch Museum van de Universiteit van Amsterdam (ZMA), B.J. Lempke op zich had genomen, bepalend. De eerste aflevering van zijn Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera verscheen in 1936. Tot 1951 verschenen nog negen delen. Dit zorgde voor zo'n opleving, dat er van 1953 tot 1970 zestien supplementen verschenen. In dat klimaat is het opvallend, dat Harry, een amateur *pur sang*, al snel de Nederlandse vlinders te beperkt vond en zijn aandacht meer en meer op het buitenland richtte.

In 1950 werd Harry lid van de Nederlandse Entomologische Vereniging. In de vijftiger jaren werden de vergaderingen van de afdeling Noord-Holland & Utrecht gehouden in Hotel Krasnapolsky op de Dam in Amsterdam. Het was een serieuze *business*. Toen ik er zelf in 1959 bij kwam, ging het in mijn ogen vooral om geleerde heren die wat zeiden en aandachtige amateurs die toehoorden. Dat was vast een vertekend beeld, maar in 1959 viel het mij al op dat Harry, toen pas 26 jaar, al verhalen over dagvlinders buiten

Nederland ten gehore bracht. Harry's enthousiasme zorgde ervoor dat er zich rondom hem een groepje jonge amateurs verzamelde die ook belangstelling hadden voor de Europese fauna. In die tijd waren goede boeken schaars en het kostte best wat moeite om je in de materie in te werken. Daarom probeerde Harry de verschillende dagvlinderfamilies ook bij verschillende mensen 'onder te brengen'. Zijn eigen belangstelling ging vooral uit naar Lycaenidae en Nymphalidae.

Na verloop van tijd waren de Europese dagvlinders goed genoeg bekend in Harry's ogen en werd het tijd de blik te verruimen. Even was er een flirt met Marokko, maar tenslotte vond hij toch zijn definitieve bestemming in Turkije. Hij maakte talloze verzamelreizen door het hele land, steeds samen met andere verzamelaars en veelal ondersteund door de Uyttenboogaart-Eliassen Stichting. Aanvankelijk in het ZMA opgenomen en sinds de samenvoeging met Naturalis in Leiden, bezit Nederland daardoor een schitterende collectie vlinders uit dat gebied. Ook vanuit andere landen waren verzamelaars actief in Turkije. Met verschillende van hen werkte Harry samen en hij ging ook met sommigen van hen op reis. De samenwerking met twee Duitsers, Gerhard Hesselbarth en Sigbert Wagener, leidde tot de publicatie van een groot, driedelig, standaardwerk over de Turkse dagvlinders (Hesselbarth et al. 1995). Met de publicatie van dat grote werk kreeg hij weer wat meer ruimte (let wel, dit ging allemaal naast het dagelijkse werk dat hij deed in het vulkaniseerbedrijf dat hij van zijn vader had overgenomen) om zich aan bepaalde groepen te wijden. Daaruit resulteerde een hernieuwde belangstelling voor het moeilijke genus *Melitaea*. Samen met de Griek John G. Coutsis, die voor prachtige genitaaltekeningen zorgde, werkte Harry aan een monografie, die tenslotte in 2014 het licht zag.

Harry was ook in het buitenland geen

1. Harry van Oorschot, Amsterdam, 16 maart 2014. Foto: Raanya de Vos

onbekende en ging met name in België en Duitsland bij verschillende verzamelaars op bezoek. Het was geheel in de lijn van Harry's belangstelling dat hij de oprichtingsvergadering van de Societas Europaea Lepidopterologica meemaakte in Bonn in 1976. Maar binnenslands bleef hij ook actief. Van 1976 tot 1982 maakte hij als algemeen lid deel uit van het bestuur van de NEV. Het waren trouwens niet uitsluitend vlinders die zijn aandacht gevangen hielden. Wonend op een tweede etage in de Rietwijkerstraat in Amsterdam Oud-West was hij als een kind zo blij dat hij een grote tuin kon huren op het Bijenpark, een siertuinenpark aan de Baron Schimmelpenninck van der Ouweweg in Amsterdam-Osdorp. Met een vijver, hoogteverschillen en rotspartijen kon hij daar zijn ideeën over een landschapstuin botvieren. Prompt werd hij ook bestuurslid van de Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt.

Op 6 april 1971 werd Harry honorair medewerker aan het Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA), met als taak het opbouwen van de collectie Europese dagvlinders. Zijn werk als vulkaniseerder moest brood op de plank brengen, maar het museumwerk was het type werk dat hij het liefste deed. Doorgaans drie dagen per week was hij in de collectie te vinden en het is dan ook niet overdreven te zeggen dat hij de facto conservator voor de Europese dagvlinders bij het ZMA was. Terecht werd hem dan ook op 12 mei 2006 de legpenning *Natura Peperit Scientiam* van het ZMA toegekend, een onderscheiding die in 17 jaar pas vijf keer was uitgereikt. De prachtige collectie Europese dagvlinders is dan ook een blijvend monument van zijn inspanningen. Samen met de toenmalige conservator G. Kruseman was hij bovendien in de jaren 1970 initiatiefnemer van de maandelijkse zaterdagopenstellingen van de entomologische collecties van het ZMA. Niet-professionele en professionele entomologen konden op die dagen op uitnodiging de ZMA-collectie raadplegen en gebruik maken van de faciliteiten van de bibliotheek van de NEV. Na de samenwerking van de Amsterdamse en Leidse collecties in Leiden werd dit mooie initiatief voortgezet. De recente bouwwerkzaamheden aan museum Naturalis hebben werken aan en in de collectie voor enige tijd onderbroken, maar na

voltooiing van de nieuwbouw zullen de zaterdag-openstellingen zeker weer doorgang vinden.

Harry bleef de collectie regelmatig bezoeken, ook toen hij daarvoor naar Leiden moest reizen, tot zijn gezondheid het niet meer toeliet. Een hard gelach voor iemand die zo verknocht was aan de vlinders.

Mogen zijn dochter en zoon en hun gezinnen, als ook zijn (tweede) vrouw Iryna troost putten uit het warme hart dat velen Harry toedragen.

Literatuur

- Hesselbarth G, Van Oorschot H & Wagener S 1995. Die Tagfalter der Türkei unter Berücksichtigung der angrenzenden Länder. Eigen uitgave Wagener.
- Lempke BJ 1936-1951. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera. Tijdschrift voor Entomologie 80-95, in tien delen.
- Lempke 1953-1970. Tijdschrift voor Entomologie 96-113, in zestien delen.
- Van Oorschot H & Coutis J 2014. The genus *Melitaea* Fabricius, 1807 (Lepidoptera: Nymphalidae: Nymphalinae), Taxonomy and systematics with special reference to the male genitalia. Tshikolovets Publications.

Rienk de Jong
Naturalis Biodiversity Center
Postbus 9517
2300 RA Leiden
rienk.dejong@naturalis.nl

Summary

Harry van Oorschot, January 20, 1933 - September 28, 2017

With Harry van Oorschot a prominent member of the Dutch lepidopterological circle passed away on 28 september 2017. Already at the age of 13 he developed a strong interest in butterflies. Four years later, at 1950, he joined the Nederlandse Entomologische Vereniging. His work left little time for butterflies, but Harry was fanatic and always found time for his beloved insects. At that time, the interest of most amateur lepidopterists in the Netherlands was focused on the Dutch fauna. However, for Harry the Dutch fauna was too limited and soon he became interested in the European fauna. In 1971 Harry was appointed honorary staff member of the Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam (ZMA) with as task the arrangement and extension of the collection of European butterflies, still in his spare time. This was the kind of work he liked most. In 2006 Harry received the medal of the ZMA for his endeavours. It was only the fifth time this medal was awarded in 17 years. Apart from the medal the beautiful collection of European butterflies of the ZMA is a lasting monument of Harry's input. His activities did not go unnoticed by the NEV and from 1976 until 1982 he was appointed member of the Board.

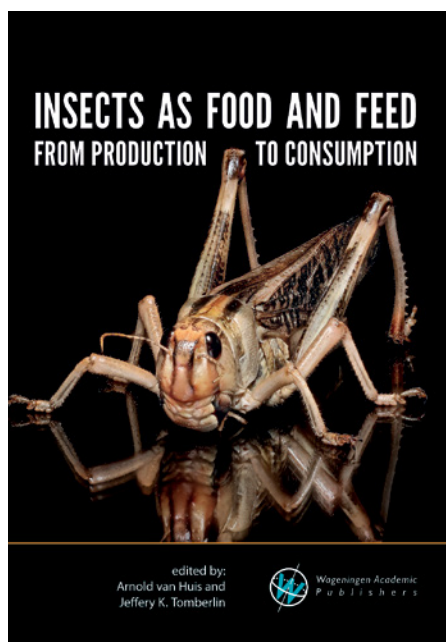
Uitgelezen

Arnold van Huis & Jeffrey K. Tomberlin (red.)
2017

Insects as food and feed. From production to consumption

Wageningen Academic Publishers. full colour paperback, 448 pp. ISBN 97890-8686-296-2. € 63,60

'Insects are often considered as alien, threatening, dangerous and disgusting'. Als het aan de auteurs van dit boek ligt komt daar verandering in. De werelden van mens en insect zijn al nauw met elkaar verweven en we zijn nu rijp voor *the next level*: insecten hebben grote voedingskundige potentie voor mens of vee. Getuige het citaat uit de inleiding, is het echter de vraag of we binnenkort onze gehaktbal, worstje of nou ja, voorruit, onze vegaburger zullen verruilen voor een gezonde insectenhap. Mochten we als mensheid die kant op gaan, dan levert dit boek in ieder geval een schat aan informatie hoe je insecten op grote schaal kunt kweken en waarom het (voor het milieu) een goed idee is om rund, kip en

varken in te ruilen voor een breed scala aan eetbare insecten. Wereldwijd worden er al naar schatting ruim 2.100 verschillende soorten gegeten. Soorten die zich lenen voor de kweek zijn in de tropen

bijvoorbeeld palmkever, sprinkhanen en krekels, en in gematigder streken de zwarte soldatenvlieg, kamervlieg, meelworm en krekels.

De publicatie begint met de stelling dat alternatieve eiwitbronnen dringend nodig zijn omdat we met de huidige beschikbare hoeveelheid landbouwgrond niet in de groeiende wereldwijde behoefte aan vlees kunnen voorzien. De kweek van insecten zou in deze behoefte kunnen voorzien. Een interessant hoofdstuk is dan ook die over de milieuvergelijking tussen insectenvlees en rund-/varkens-/kippenvlees van Dennis Oonincx van de WUR. Bij een vergelijking op kilogram eetbaar eiwit springen insecten (nou ja, in ieder geval de onderzochte meelworm) er gunstig uit op landgebruik en broeikasgasemissie. Dit komt onder andere omdat insecten voor 100% te eten zijn, en landbouwhuisdieren voor een groot deel uit oneetbare materialen als huid en botten bestaan. Ook hebben insecten geen energie nodig om zichzelf warm te houden. De conversie van voer naar eetbaar gewicht is dus beter. Toch is het energiegebruik bij het kweken van insecten hoog, hoger dan dat voor melk en